

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Saldırgan Davranışlarla Baş Etme Stratejilerinin İncelenmesi*

Sema ÖNGÖREN ÖZDEMİR¹, Kezban TEPELİ²

Geliş Tarihi: 12.03.2015

Kabul Ediliş Tarihi: 01.06.2016

ÖZ

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerini inceleyen nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evrenini, 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim öğretim yılında Kırşehir il merkezinde bulunan M.E.B'na bağlı beş bağımsız anaokulu ve beş ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 36 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, Kırşehir il merkezindeki beş bağımsız anaokulu ve bir ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 12 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Öğretmen Bilgi Formu, Öğretmen Görüşme Formu ve Gözlem Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, okul öncesi öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejiler; sözel uyarı, II. tip ceza verme, görmezden gelme, çözüm yolu sunma, bilişsel ikna, çocuğun yerini değiştirme/mola verme, I tip ceza verme, rehberlik sağlama, sorunu anlama, yardım alma ve empati olarak belirlenmiştir. Araştırma bulguları incelendiğinde hem görüşme hem de gözlem sonuçlarına göre öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede en çok sözel uyarıyı kullandıkları saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: okul öncesi öğretmenleri, saldırgan davranışlar, saldırgan davranışlarla baş etme stratejileri

Examining the Strategies of Preschool Teachers to Cope with Aggressive Behaviors

ABSTRACT

This qualitative research examines coping strategies of the teachers with aggressive behaviour patterns. The universe of the research is the preschool parts of five primary schools along with 36 preschool teachers working in these institutions located in the centre of Kırşehir and affiliated to the Ministry of National Education. Sample of the research is the preschool part of a five primary school, all located in the centre of Kırşehir, and 12 preschool teachers working in these institutions. As the data collection, “Teacher Information Form, Teacher Interview Form and Observation Form” have been used. Using the interview and observation methods together, multi-data has been collected. The data obtained from the research has been analysed using the content analysis technique, which is a qualitative method. The results of the research is the coping strategies of the teachers with the aggressive behaviour patterns have been seen to be verbal warning, 2nd

*Bu çalışma ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı “Okul Öncesi Çocuklarda Görülen Saldırgan Davranışların İncelenmesi” isimli doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, e-posta: ongorensema@gmail.com

² Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, e-posta: ktepeli@selcuk.edu.tr

type punishment, ignoring, suggesting solutions, cognitive persuasion, changing the place of the child/giving a break, 1st type punishment, providing guidance, understanding the problem, getting help and empathy. When the collected data examined, according to both interview and observation results, the teachers have been seen to use the verbal warning most in handling the aggressive behaviour patterns.

Keywords: pre-school teachers, aggressive behaviour patterns, strategies to cope with aggressive behaviour

GİRİŞ

Saldırganlık, isteyerek ve başkalarının ne hissedeceğini düşünmeden gösterilen ve bireylerin doğrudan ya da dolaylı, aktif ya da pasif, açık ya da gizli olarak sorumlu olduğu gözlenen zarar verici ya da zarar verme potansiyeline sahip davranışlardır (Mees, 1990). Çocuklar arasında görülen saldırganlık, çocuğun olumsuz duygularını yenemeyip davranışa dönüştürerek çevresine ve kendisine az ya da çok zarar verme halidir. Çocukluk dönemlerinde sıklıkla görülen itişip kakışma, ara sıra geçimsizlik ve kavgalar çocuğu saldırgan olarak nitelemeye yetmez. Saldırganlık davranışının süreklilik gösterdiği ve çocuğun içinde olduğu tüm sosyal ortamlarda şiddete yönelik tavırlar sergilediği durumlarda saldırganlık probleminden bahsedilir.

Çocukların saldırganlık gibi davranış problemlerinin erken yaşta belirlenmesi, çocukların uyum problemlerini anlamada ve önlemede çok önemlidir. Yapılan araştırmalara göre, okul öncesi dönemde görülen saldırgan davranışlar sosyal kabulü olumsuz yönde etkilemektedir. Mounts (1997)'un yaptığı araştırmada saldırgan çocukların akranları tarafından kabul görmediği veya reddedildiği saptanmıştır. Çocukların davranışları bakımından dengeli yetişmeleri, ruhsal yönden sağlıklı bir toplumun temelini oluşturur. Fakat çocukların gelişim süreçleri içerisinde, istenmeyen davranışları sergilemeleri de kaçınılmazdır. Okul öncesi eğitim sürecinde, istenmeyen davranışların, istedik davranışlara dönüştürülmesinde, en önemli rol şüphesiz programın uygulayıcısı olan öğretmene düşmektedir. Burada öğretmene düşen görev davranış değişikliği sürecini zorlayıcı olmadan, çocuğun kendi isteklerini göz önünde bulundurarak ve uygun yöntemleri kullanarak gerçekleştirmesidir.

Geleneksel uygulamalarda çocuğun problem davranışı ne olursa olsun genel davranış değiştirme teknikleri kullanılır. Bu teknikler sıklıkla uygun davranışı pekiştirmeyi ya da problem davranışı cezalandırmayı kapsamaktadır. Oysaki günlük eğitim programının verimli bir şekilde yürütülebilmesi için öğretmenin etkili sınıf yönetimi becerilerine ve istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önleme ve eğer bu tür davranışlar ortaya çıkmışsa da bunları giderme stratejilerine sahip olması gerekmektedir (Erbaş ve Özkan, 2010; Uysal, Altun ve Akgün, 2010). Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlar karşısında uyguladıkları stratejilerin belirlenmesi ve öğretmenlerin bu konuda desteklenmeside çok önemlidir.

Okul öncesi öğretmenlerinin sınıfta saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejilerinin ve bu stratejileri etkileyen faktörlerin saptanmasının, sınıf ortamında uygun disiplin yöntemleri kullanılarak okul öncesi eğitimin kalitesinin artırılmasına yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın temel problemi; okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerini incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejilerin incelenmesidir. Araştırmanın genel amacına dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların saldırgan davranışları ile baş etmede rapor ettikleri stratejiler nelerdir?
2. Çocukların saldırgan davranışları ile baş etmede okul öncesi öğretmenlerinin uygulamada (eğitim ortamında) kullandıkları stratejiler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma modelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar ile baş etme stratejileri incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve gözlem teknikleri birlikte kullanılarak çoklu veri toplanmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde *Öğretmen Görüşme Formu* ve *Öğretmen Bilgi Formu*, eğitim ortamında yapılan gözlemlerde *Gözlem Formu* kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada, okulöncesi öğretmenlerinin çocukların saldırgan davranışları ile baş etme stratejilerini belirlemek amacıyla görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada gözlem tekniğinden eğitim ortamında, öğretmenlerin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejileri belirlemek amacıyla yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak gözlem tekniklerinden, yarı yapılandırılmış ve katılımcı olmayan gözlem tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmada gözlemler doğal ortamında, hiçbir müdahalede bulunmadan araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Evreni

Bu araştırmanın evrenini, Kırşehir il merkezinde bulunan MEB'na bağlı bağımsız anaokulları ve ilkokula bağlı anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma evrenini, küme örnekleme yoluyla belirlenen; 2012-2013 ve 2013-2014 eğitim öğretim yılında Kırşehir il

merkezinde bulunan MEB'na bağlı beş bağımsız anaokulu ve beş ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 36 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur.

Araştırmanın çalışma evrenini oluşturan öğretmenlerin %36'sının 26-30 ve 31-35 yaş aralığında olduğu, okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun genç öğretmenlerden oluştuğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin %19.4'ü 41 yaş ve üstü iken %8'i 36-40 yaş aralığında yer almıştır. Çalışma evrenini oluşturan öğretmenlerin %86.1 lisans mezunu, %11 ön lisans, %2.8'i de lisansüstü eğitim programı mezunudur. Çalışma evrenini oluşturan öğretmenlerin %86.1'inin okul öncesi/anaokulu öğretmenliği bölümü mezunu, %11.1'inin çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenliği bölümü mezunu ve %2.8'inin de el sanatları öğretmenliği bölümü mezunudur. Öğretmenlerin %44.4'ü 6-10 yıl arası, %22.2'si 11-15 yıl arası, %19.4'ü 1-5 yıl arası, %11.1 21 yıl ve üstü, %2.8'i 16-20 yıl arası mesleki deneyime sahip oldukları belirlenmiştir. Çalışma evrenini oluşturan öğretmenlerin %86'sı yarım gün, %16.7'si tam gün çalışmaktadır. Öğretmenlerin %75'i bağımsız anaokulunda, %25'i ilkokula bağlı anasınıfında çalışmaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ve 2013-2014 eğitim-öğretim yıllı güz döneminde Kırşehir il merkezindeki beş bağımsız anaokulu ve bir ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 12 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma amacının ve bu amaca ilişkin olarak alt amaçların en iyi şekilde çalışılabileceği öğretmenlerin saptanmasında nitel araştırma geleneği içinde yer alan ve olasılık temelli olmayan örneklem tekniklerinden, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermekte, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır (Patton, 1990). Araştırmada başlıca amaçlı örneklem yöntemleri arasında yer alan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir yada daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ilişkin kişisel bilgiler de Tablo 1' de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Öğr. Kod	Yaş	Mezun Olunan Program	Mezun Olunan Bölüm	Mesleki Deneyim	Okulda ki Çalışma Süresi	Çalışma Saati	Çalışılan Kurum
Ö1	26-30	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Yarım gün	O1 Anasınıfı
Ö2	31-35	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	11-15 yıl	1-5 yıl	Yarım gün	O2 Bağımsız Anaokulu
Ö3	31-35	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	11-15 yıl	6-10 yıl	Yarım gün	O2 Bağımsız Anaokulu
Ö4	31-35	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	6-10 yıl	Yarım gün	O3 Bağımsız Anaokulu
Ö5	41+	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Yarım gün	O3 Bağımsız Anaokulu
Ö6	41+	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	11-15 yıl	11-15 yıl	Tam gün	O4 Bağımsız Anaokulu
Ö7	31-35	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Tam gün	O5 Bağımsız Anaokulu
Ö8	31-35	Lisansüstü	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Yarım gün	O5 Bağımsız Anaokulu
Ö9	41+	Ön Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	21 yıl +	21 yıl +	Tam gün	O6 Bağımsız Anaokulu
Ö10	26-30	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Yarım gün	O6 Bağımsız Anaokulu
Ö11	26-30	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	6-10 yıl	Tam gün	O5 Bağımsız Anaokulu
Ö12	26-30	Lisans	Okulöncesi/ Anaokulu Öğr.	6-10 yıl	1-5 yıl	Tam gün	O6 Bağımsız Anaokulu

Araştırmada sınıflarında gözlem yapılan öğretmenlerin isimlerinin kullanılması uygun görülmediğinden alfabetik kodlar kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan tüm okul öncesi öğretmenleri kadındır. Tablo 1 incelendiğinde öğretmenlerin dördünün 26–30 yaş aralığında, beşinin 31-35 yaş aralığında, üçünün de 41 yaş ve üstünde yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerden biri ön lisans, bir tanesi lisansüstü ve on tanesi de lisans mezunudur. Öğretmenlerin hepsi Okulöncesi/Anaokulu Öğretmenliği bölümü mezunudur. Öğretmenlerin sekizi 6-10 yıllık, üçü 11-15 yıllık ve biride 21 yıl ve

üstü mesleki deneyime sahiptir. Öğretmenlerden altısı buldukları okulda 1-5 yıldır, üç tanesi 6-10 yıldır, bir tanesi 11-15 yıldır ve bir tanesi de 21 yıl ve daha fazladır çalışmaktadır. Öğretmenlerin yedisi yarım gün, beşi de tam gün çalışmaktadır. Bir tane öğretmen ilkokula bağlı anasınıfında çalışırken diğer öğretmenler bağımsız anaokulunda çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, Öğretmen Bilgi Formu, Öğretmen Görüşme Formu ve Gözlem Formu kullanılmıştır.

Öğretmen Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen Öğretmen Bilgi Formunda, okulöncesi öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, mezun olunan öğretim programı, mezun olunan bölüm, kıdem, çalışılan kurum türü ve çalışma saatleri ile ilgili bilgiler yer almıştır. Öğretmen Bilgi Formunun giriş bölümünde okulöncesi öğretmenlerine araştırmacıyı tanıtan ve araştırmanın amacını açıklayan bir bölüme yer verilmiştir.

Öğretmen Görüşme Formu

Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamında karşılaştıkları saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu hazırlanmıştır. Öğretmen Görüşme Formu, standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımı dikkate alınarak hazırlanmış, açık uçlu 4 sorudan oluşmuştur. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımı, dikkatlice yazılmış ve sıraya konulmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarz ve sırada sorulur. Bu yaklaşım görüşmeci yanlılığını ve öznelliğini azaltır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Öğretmen Görüşme Formunda iki ilişkisel saldırganlık iki de fiziksel saldırganlıkla ilgili olmak üzere, dört farklı problem durumu betimleyen dört soru yer almıştır ve öğretmenlere böyle bir problem durumu ile karşılaştıklarında ne yapacakları sorulmuştur.

Gözlem Formu

Sınıf ortamında yapılan gözlemler sırasında not almayı kolaylaştırmak amacıyla, ilgili literatürden yararlanılarak araştırmacı tarafından “Gözlem Formu” hazırlanmıştır. Gözlem formunda, okul adı, öğretmenin adı soyadı, gözlem tarihi ve gözlem yapılan etkinlik ile ilgili tanımlayıcı bilgiler yer almıştır. Formda, çocuklarda gözlenen saldırgan davranışların türü ve sıklığı belirtilmiş, açıklamalar bölümünde saldırgan davranışın öncülleri ve öğretmenlerin bu davranışlarla baş etme stratejileri ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2012–2013 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi ve 2013–2014 eğitim-öğretim yılı güz dönemini içine alan bir yıllık bir süreçte toplanmıştır. 2012-2013 eğitim öğretim yılı bahar döneminde, üç bağımsız anaokulu ve iki ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeni ile görüşme

yapılmıştır. 2013-2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde iki bağımsız anaokulu ve üç ilkokula bağlı anasınıfında görev yapan 16 okul öncesi öğretmeni ile görüşme yapılarak çalışma evreninde yer alan toplam 36 öğretmenle görüşme gerçekleştirilmiştir. Okul idaresinin onayı alındıktan sonra okul öncesi öğretmenleri ile görüşülmüş, araştırmanın amacı hakkında öğretmenlere bilgi verilerek, Öğretmen Görüşme Formu ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır. Formlar doldurmaları için öğretmenlere bırakılmış ve bir haftanın sonunda formlar öğretmenlerden geri alınmıştır.

2012-2013 eğitim öğretim yılı bahar döneminde ve 2013-2014 eğitim öğretim yılı güz döneminde, 6'şar okul öncesi öğretmeni eğitim ortamında gözlenmek üzere belirlenmiştir. Gözlem çalışmaları için belirlenen öğretmenler iki gruba ayrılmış ve her grup için 6 haftalık gözlem süreleri belirlenerek 12 hafta boyunca gözlem çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Gözlemler her öğretmen için 6 hafta süresince ve haftanın belirlenen 2 gününde ortalama 2 saat boyunca araştırmacının sınıfta bulunarak gözlem yapması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada *Zaman Aralıklı Gözlem* tekniği kullanılmıştır. Zaman aralıklı gözlem tekniğinde davranışlar ayrıntıları ile kaydedilmek yerine birbirine eş zaman dilimleri içerisinde ilgili davranışların oluş sıklığı (frekansı) kaydedilmektedir (Karasar, 2000). Araştırmacı gözlem süresince kısa notlar almış, etkinlik bittikten sonra eğitim ortamında gerçekleşen tüm öğretmen davranışlarını not alma tekniği ile tanımlayıcı bir şekilde kaydetmeye çalışmıştır.

Verilerin Analizi

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ve eğitim ortamında yapılan gözlemler yoluyla toplanan verilerin analizde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırma sonucunda elde edilen nitel veriler Microsoft Word ortamına aktarılmış ve görüşme ve gözlem formlarından toplamda 90 sayfa ham veri metni elde edilmiştir. Öğretmen Görüşme Formu ve Gözlem Formu ile elde edilen veriler, kategorilere göre sınıflandırılarak frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Saldırgan Davranışlarıyla Baş Etmede Rapor Ettikleri Stratejiler İle İlgili Bulgular

Çalışma evreninde yer alan okul öncesi öğretmenleri (n=36) ile yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin görüşme formunda yer alan fiziksel ve ilişkisel saldırganlık durumları ile karşılaştıkları zaman bu davranışlarla baş

etmede kullanacaklarını rapor ettikleri stratejiler kategorilere ayrılarak belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Saldırgan Davranışlarla Baş Etme Stratejilerinin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kategoriler	f	%
1. Sözel Uyarı	100	25.9
2. Rehberlik Sağlama	74	19.1
3. Bilişsel İkna	52	13.4
4. Çözüm Yolu Sunma	45	11.6
5. II. Tip Ceza Verme	36	9.3
6. Empati	28	7.2
7. Çocuğun Yerini Değiştirme/ Mola Verme	20	5.1
8. Sorunu Anlama	14	3.6
9. Gözlem Yapma/Pekiştirme	9	2.3
10. Aile İle İşbirliği	5	1.3
11. I. Tip Ceza Verme	3	0.7
Toplam	386	100

Tablo 2 incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede en çok sözel uyarıyı (%25.9) kullanacaklarını rapor ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim ortamında saldırgan davranışla karşılaştıkları zaman çocuklara en çok, yaptığının yanlış olduğunu söyleme ve arkadaşından özür dilemesini isteme şeklinde sözel uyarılarda bulunacaklarını rapor ettikleri belirlenmiştir. Arkadaşı istemezse oyuncağını paylaşamayacağını ve bu davranışı tekrar yapmamasını söyleme öğretmenlerin en çok kullanacaklarını belirttikleri sözel uyarılar arasında yer almıştır. Öğretmenlerin kullandığı diğer sözel uyarılar ise kuralları hatırlatma, arkadaşına saygı duyması gerektiğini söyleme, bencil olmamasını söyleme, tüm oyuncaklara sahip olmadığını söyleme, çocuklara kavga etmemelerini söylemedir. Ö11 problem durum 1’le ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Elif’ten, Ece’nin kulesini yıktığı için özür dilemesini isterim, Ece’yi üzdüğü için bir daha yapmaması gerektiğini açıklarım*”.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını rapor ettikleri ikinci stratejinin rehberlik sağlama (%19.1) olduğu görülmektedir. Öğretmenler çocuklara paylaşarak ve birlikte oynamalarını söyleyerek, oyuncakları çocuklar arasında eşit olarak dağıtarak, kendileri oyuna dahil olarak, çocukları barıştırarak, etkinliği değiştirerek, yeni etkinlik planlayarak, çocukların dikkati başka yöne çekerek, çocukları ikna etmeye çalışarak ve çocukların çözüm yolu bulmasına fırsat vererek rehberlik sağlayacaklarını belirtmişlerdir. Ö1 problem durum 1’le ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: “*Kendimde çocuklarla birlikte kule yapardım. Legoları adaletili dağıtırdım, oyunu tekrar oynamalarını söyledim. Paylaşarak oynamalarını tavsiye ederdim*”.

Öğretmenlerin en çok kullanacaklarını rapor ettikleri üçüncü stratejinin bilişsel ikna (%13.4) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu stratejide, çocuklarla konuşma, yaptığının doğru olup olmadığını sorma, doğru olanın ne olduğunu söyleme, örnekler verme, sevmenin önemini anlatma, isteklerinin her zaman olmayacağını söyleme, arkadaşlıktan bahsetme, rica ederek izin istemesini söyleme, güzel oynamalarını söyleme ve yardımlaşmadan bahsetmeyi rapor ettikleri belirlenmiştir.

Öğretmenlerin kullanacaklarını rapor ettikleri dördüncü stratejinin çözüm yolu sunma (%11.6) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kullanacaklarını belirttikleri çözüm yolları; çocuklara sırayla oynamalarını söyleme, diğer öğrencileri lider yapma, oyuncu ortadan kaldırma, sorunlarını konuşarak çözmelerini isteme, başka oyuncularla oynamasını söyleme, oynamaya devam etmelerini söyleme, okula oyuncak getirmeyi yasaklama, tek başına oynamasını söyleme, oyuncu başkasına verme, başka yerde oynamalarını söyleme, arkadaşının gönlünü alma olmuştur. Ö21 problem durum 4'le ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Çocuklara yaptıklarının yanlış olduğunu anlattırdım. Paylaşmayı bilmiyorlarsa oyuncu ortadan kaldırırdım. Konuşarak sorunlarının çözmeleri için fırsat verirdim”*.

Öğretmenlerin kullanacaklarını rapor ettikleri beşinci stratejinin II. Tip ceza verme (%9.3) olduğu görülmektedir. Öğretmenler saldırgan davranışlar gösteren çocuğu etkinliğe almama/etkinlikten çıkarma, sınıfta uzak bir köşeye (dinlenme köşesi gibi) gönderme, oyuncularla oynamasını engelleme, arkadaşına yaptığının aynısını ona yapma, arkadaşlarını izlemesini sağlama, lider olmasını engelleme, sevdiği bir şeyden mahrum bırakma gibi yollar izleyeceklerini rapor ettikleri görülmüştür. Ö3 problem durum 4'le ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Doruk’u oyundan çıkarırım. Ona dinlenme köşesinde yaptığı yanlış düşünmesini söylerim. O gün için Doruk’u oyun etkinliğine almam”*.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını rapor ettikleri diğer stratejiler sırayla empati (%7.2), çocuğun yerini değiştirme/ mola verme (%5.1) ve sorunu anlama (%3.6) olarak belirlenmiştir. Öğretmenler saldırgan davranışlar gösteren çocuklara sen olsan ne hissederdin? diye sorarak, arkadaşının üzüldüğünü söyleyerek çocukların empati kurmalarını sağlayacaklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler saldırgan davranış gösteren çocuğun yerini değiştirerek ve düşünmesini isteyerek mola vereceklerini rapor etmişlerdir. Öğretmenler ayrıca çocuklara davranışlarının nedenini sorarak sorunu anlamaya çalışacaklarını belirtmişlerdir. Ö10 problem durum 1'le ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Elif’in bir köşeye geçip, orada tek başına biraz kalıp, yaptığı davranışı düşünmesini sağladım (Mola verirdim)”*.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede en az kullanacaklarını rapor ettikleri stratejiler ise gözlem yapma/pekiştirme (%2.3), aile ile işbirliği yapma (%1.3) ve I Tip ceza verme (0.7) olduğu görülmektedir. Öğretmenler çocukların sınıf içindeki davranışlarını gözlemleyerek olumlu davranışlarını

pekiştireceklerini, saldırgan davranış gösteren çocukların ailelerini bilgilendirerek bu davranışlarla ilgili aile ile görüşme yapacaklarını, saldırgan davranış gösteren çocuklara cezayı hatırlatarak ve sevdiği şeyden yoksun bırakacaklarını söyleyerek I. tip ceza verme stratejisini kullanacaklarını rapor ettikleri belirlenmiştir.

Çocukların Saldırgan Davranışları İle Baş Etmede Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uygulamada (Eğitim Ortamında) Kullandıkları Stratejiler İle İlgili Bulgular

Araştırmacı tarafından eğitim ortamında yapılan gözlemler sonucunda, çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin (n=12) eğitim ortamında karşılaştıkları saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejiler kategorilere ayrılarak belirlenmiş ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Saldırgan Davranışlarla Baş Etmede Kullandıkları Stratejilerin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kategoriler	f	%
1. Sözel Uyarı	82	23.7
2. II. Tip Ceza	59	17.1
3. Görmezden Gelme	43	12.4
4. Çözüm Yolu Sunma	30	8.7
5. Bilişsel İkna	27	7.8
6. Çocuğun Yerini Değiştirme/ Mola Verme	25	7.2
7. I. Tip Ceza	24	6.9
8. Rehberlik Sağlama	23	6.6
9. Sorunu Anlama	22	6.3
10. Yardım Alma	6	1.7
11. Empati	4	1.1
Toplam	386	100

Tablo 3 incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamında saldırgan davranışlarla baş etmede en çok kullandıkları stratejinin sözel uyarı (% 23.7) olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kullandıkları uyarılar, çocuğa yaptığının doğru olmadığını söyleme, arkadaşından özür dilemesini isteme, ismiyle seslenme, bir daha yapmamasını gerektiğini söyleme, kavga etmemelerini söyleme, tüm oyuncaklara sahip olmadığını söyleme, yaramazlık yapmamasını söyleme şeklinde gerçekleşmiştir.

Aşağıda, Ö1'in eğitim ortamında karşılaştığı saldırgan davranışlarla baş etmede kullandığı sözel uyarı stratejisi ile ilgili örnek yer almaktadır. "E1 arkadaşı ile birlikte kovalamaca oynuyordu. E1, arkadaşı kendisinden önde olduğu için arkadaşını tişörtünün arkasından çekti. Arkadaşı yere düştü ve ağladı. Daha sonra öğretmenin yanına gitti ve E1'in kendisini düşürdüğünü söyledi. Öğretmen çocukların yanına gitti ve E1'in arkadaşından özür dilemesini istedi. E1 "ben bir şey yapmadım ki" diyerek itiraz etti. Öğretmen tekrar "arkadaşından özür dile"

diyerek yüksek sesle uyarınca E1 arkadaşından özür diledi. Öğretmen çocukların barışmasını istedi”.

Gözlem sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamında gözlenen saldırgan davranışlarla baş etmede en çok kullandıkları diğer stratejinin II. tip ceza verme (%17.1) olduğu görülmektedir. Yapılan gözlemlerde okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlar gösteren çocukları, sınıfta uzak bir köşeye gönderme, sevdiği bir şeyden mahrum bırakma, etkinliğe almama/ etkinlikten çıkarma, sınıftan dışarı çıkarma, arkadaşlarını izlemesini sağlama gibi farklı cezalar verdikleri belirlenmiştir.

Aşağıda, Ö4’ün eğitim ortamında karşılaştığı saldırgan davranışlarla baş etmede kullandığı II. tip ceza verme stratejisi ile ilgili örnek yer almaktadır.

“Serbest zaman etkinliğinde E2 evcilik köşesine gitti ve arkadaşına vurup kaçtı. Arkadaşı öğretmene E2’yi şikayet etti. Öğretmen ikisini de yanına çağırdı. E2’ye arkadaşına vurdun mu? diye sordu. E2 evet anlamında kafasını salladı. Öğretmen “neden vurdun peki arkadaşına” diye sordu, E2 de “çünkü bana kötü bir şey söyledi” diye cevap verdi. Öğretmen, “Arkadaşın sana ne söyledi” diye sordu, E2 cevap vermedi, arkadaşını hemen itiraz etti, “hayır öğretmenim ben bir şey söylemedim” dedi. Öğretmen E2’ye baktı ve “sandalyeni alıp köşeye geç” dedi. E2 sandalyesini aldı arkadaşlarına arkasını dönerek oturdu ve kahvaltı saatine kadar yaklaşık 10 dakika orada kaldı”.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları üçüncü stratejinin görmezden gelme (%12.4) olduğu görülmektedir. Saldırgan davranışlar karşısında herhangi bir tepki vermeme, bu davranışı görmezden gelme ve çocuklara şikayet istemediğini söyleme öğretmenlerin kullandığı görmezden gelme yöntemleridir.

Çözüm yolu sunma (%8.7), bilişsel ikna (%7.8) ve çocuğun yerini değiştirme/mola verme (%7.2) okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları diğer stratejilerdir. Öğretmenler, paylaşılmayan oyuncağı ortadan kaldırma, oynamaya devam etmelerini söyleme, sırayla oynamalarını söyleme, çocukları birbirinden ayırma, başka oyuncaklarla oynamasını söyleme, problemlerini kendilerinin çözmelerini söyleme, evden oyuncak getirmemelerini söyleme, başka arkadaşıyla oynamasını söyleme, oyuncağı başkasına verme ve çocuklara başka yerde oynamalarını söyleyerek çözüm bulmaya çalışmışlardır. Öğretmenler saldırgan davranışlarla karşılaştıklarında çocukla bireysel olarak konuşarak, güzel oynamalarını söyleyerek, arkadaşlıktan bahsederek, yaptığının doğru olup olmadığını sorarak, diğer çocuklarla konuşarak, arkadaşından izin istemesini söyleyerek bilişsel ikna yolunu seçmişlerdir. Ayrıca öğretmenler saldırgan davranan çocuğun yerini değiştirerek ve çocuktan düşünmesini isteyerek çocuğa mola vermişlerdir.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları bir diğer stratejide I. tip ceza vermedir (%6.9). Bu cezalar, çocuklara kızma, gözdağı

verme (cezaı hatırlatma) ve sevdiği şeyden yoksun bırakacağını söyleme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları diğer stratejiler rehberlik sağlama (%6.6) ve sorunu anlamaya (%6.3) yönelik stratejilerdir. Öğretmenler, çocuklara birlikte oynayabileceklerini söyleme, çocukları barıştırma, dikkatlerini başka yöne çekme, etkinliği değiştirme, paylaşarak oynamalarını söyleme, oyuncakları eşit olarak dağıtma ve çocukların oyun kurmalarına yardım ederek rehberlik etmişlerdir. Öğretmenler saldırgan davranışlar gösteren çocuklara neden böyle davrandıklarını sorarak çocuğu anlamaya çalışmışlardır.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede en az kullandıkları stratejiler yardım alma (%1.7) ve empati (%1.1) stratejilerdir. Öğretmenler eğitim ortamında saldırgan davranışlarla karşılaştıklarında sınıfta bulunan yardımcı bayandan ya da stajyer öğrencilerden yardım istemiş, saldırgan davranışlarla baş etme konusunda yardımcı ihtiyacı olduklarını söylemiş, müdür yardımcısı ile bu konuda konuşmuş ve velilerin ilgisiz olmasından şikayet ederek bu davranışların çoğunlukla aileden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca saldırgan davranışlar gösteren çocuklara sen olsan ne yapardın? diye sormuş ve arkadaşının üzülüğünü söyleyerek çocukların empati kurmalarını sağlamaya çalışmışlardır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde, elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocukların Saldırgan Davranışlarıyla Baş Etmede Rapor Ettikleri Stratejiler

Okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda, öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını rapor ettikleri stratejiler; sözel uyarı, rehberlik sağlama, bilişsel ikna, çözüm yolu sunma, II. tip ceza verme, empati, çocuğun yerini değiştirme/mola verme, sorunu anlama, gözlem yapma/pekiştirme, aile ile işbirliği yapma ve I tip ceza verme olarak belirlenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde çalışma evreninde yer alan okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşme sonuçlarına göre, öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede en çok kullanacaklarını belirttikleri strateji sözel uyarı (%29.3) olmuştur. Bu bulgular konuyla ilgili yapılan diğer araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Güven ve Cevher (2005) çalışmalarında, okul öncesi öğretmenlerinin uygunsuz davranışlarla başa çıkmada sözel iletişime odaklandığı saptanmıştır. Dobbs ve arkadaşları (2004) okul öncesi sınıflarda çocukların cinsiyetleri ve yaramazlık durumları ile öğretmenlerin gösterdiği ilgi türleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarını sonucunda, öğretmenlerin

istenmeyen davranışlar karşısında sıklıkla emir cümleleri kullandıklarını, çocuklar istenmeyen davranış sergilemeseler bile öğretmenlerin çocukların davranışlarını emir cümleleri kullanarak kontrol etmeye çalıştıkları ve istenmeyen davranış sergileyen çocuklara dikkatlerini daha fazla yönelttikleri saptanmıştır.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını belirttikleri diğer stratejiler, çözüm yolu sunma, bilişsel ikna, rehberlik sağlama ve II. tip ceza verme olarak belirlenmiştir. Bulut ve İflazoğlu (2007) gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmaları sonunda, öğretmenlerin çoğunun tepkisel kategoriye girebilecek davranış biçimleri ile problem davranışa karşı tepki verdiklerini vurgulamışlardır. Carpenter ve McKee-Higgins (1996), istenmeyen davranışların kontrol edilmesinde, davranışlar ortaya çıktıktan sonra tepki vermeyi içeren geleneksel yöntemin kronik davranış problemi olan çocuklarda etkili olmadığını, grup ve bireysel olarak her çocuk için uygun olan davranış kontrolünün önleyici olması gerektiğini, uygun davranışları fark etme ve ödüllendirmenin olumlu okul iklimi yarattığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını belirttikleri diğer stratejiler, sorunu anlama, çocuğun yerini değiştirme/ mola verme, empati ve gözlem yapma/pekiştirme. İzolasyon (kısa ara-mola vermek), ortamda oluşan istenmeyen davranış çocuğun düşünmesi için onu pekiştirici ortamdaki uzaklaştırmaktır. Öğretmenlerin rahatsızlık veren çocukları, sınıfın arka tarafında ya da bir köşesinde bekletmesi gibi uygulamalardır (Celep, 2002).

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede en az kullanacaklarını belirttikleri stratejiler ise aile ile işbirliği yapma ve I. tip ceza verme olmuştur. Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullanacaklarını rapor ettikleri stratejiler incelendiğinde, diğer araştırmalarla benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Sadık ve Doğanay (2007), öğretmenlerin kullandıkları stratejileri genel olarak, beden diliyle uyarı, açıklama yapma, anlaşma yapma, model olma, sorumluluk verme, davranışın nedenini araştırma, rehberlik sağlama, dönüt ve düzeltme verme; Turla, Şahin ve Avcı (2001), çocukları kontrol edebilmek için zaman zaman bağırma, olumsuz davranışları ortadan kaldırmak için ceza vermek ve olumlu davranışa yönlendirebilmek için önceden ödül vermek; Çetin (2013) ceza ve ödül verme, uyarma, görmemezlikten gelme, öğrencilere daha samimi davranma, öğrencileri etkinliklerle kaynaştırma, rehberlik servisi, görev verme, öğrencileri kendisine yakın yerde oturtma, oyun oynatma olarak ifade ettikleri görülmektedir. Kısa (2009) öğretmenlerin eğitsel yöntemler olarak, ödül, sözel pekiştiriciler ve ceza içeren yöntemler; Acar (2009) öğretmenlerin sınıf yönetimi anlayışı olarak en sık; “işbirliğine dayalı yönetim anlayışı” ve “öğretmenin kişilik özelliklerine atfetmeye yönelik sınıf yönetimi anlayışını” benimsediklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları bu stratejilerin; önleyici (rehberlik sağlama, çözüm yolu sunma), iyileştirici (sözlü

uyarı, aile ile görüşme) ve cezalandırıcı (azarlama, gözdağı verme, öğrenciyi sınıf dışına çıkarma, sevdiği bir şeyden mahrum bırakma) gibi çeşitli disiplin modellerine ait olduğu görülmektedir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocukların saldırgan davranışları ile baş etmede daha çok iyileştirici ve önleyici yöntemler kullanacaklarını rapor ettikleri belirlenmiştir. Sınıf ortamında farklı nedenlere dayalı ve farklı etkileri olan saldırgan davranışlarla karşılaşılabilceği dikkate alındığında öğretmenlerin sınıfta disiplini sağlamada farklı stratejileri kullanmalarının doğal olduğu düşünülmektedir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uygulamada (Eğitim Ortamında) Kullandıkları Stratejiler

Eğitim ortamında yapılan gözlemler sonucunda, öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları stratejiler; sözel uyarı, II. tip ceza verme, görmezden gelme, çözüm yolu sunma, bilişsel ikna, çocuğun yerini değiştirme/mola verme, I tip ceza verme, rehberlik sağlama, sorunu anlama, yardım alma ve empati olarak belirlenmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde, gözlem sonuçlarına göre çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmenlerinin eğitim ortamında saldırgan davranışlarla baş etmede en çok kullandıkları stratejinin sözel uyarı (%19.9) olduğu görülmüştür. Uyarı, çocuğa kendini kötü hissettirmeyen, davranış ile ilgili olan ve duruma yönelik mesajlardır. Sadık (2003), okul öncesi sınıflarda karşılaşılan problem davranışlarla baş etmede öğretmenlerin izlediği yöntemleri incelediği çalışmasında, öğretmenler gözlemlenmiş ve öğretmenlerin istenmedik davranışla karşılaştığında çocuğa yüksek sesle “*yerine otur, sessiz ol, çalışmanla ilgilen, şikâyet etme gibi*” emir verme eğiliminde oldukları ve kullandıkları yöntemler içerisinde ilk sırayı sözel uyarının aldığı belirtilmiştir. Akgün ve arkadaşları (2011), okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi amacıyla yaptıkları çalışmalarında, okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi stratejileri “yapılandırılmamış ve katılımcı olmayan gözlem” tekniği ile gözlemlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde kullandıkları olumsuz ifade toplamının olumlu ifadelerden daha fazla olduğu görülmüştür. Olumsuz ifade kullanan öğretmenlerin çoğunlukla ön lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Güleç ve Alkış’ın (2003) öğretmenlerin sınıf ortamında kullandıkları davranış değiştirme stratejilerini inceledikleri çalışmada “uygunsuz davranış gösteren çocuklara nasıl yaklaşsınız?” sorusuna verilen yanıtların sözel iletişim kategorisinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Araştırma bulguları incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede en çok kullandıkları diğer stratejinin II. Tip ceza verme (%14.3) olduğu belirlenmiştir. Uysal ve diğerleri (2010) okul öncesi öğretmenlerinin istenmedik davranışlar karşısında uyguladıkları stratejileri araştıran nitel çalışmalarında, gözlem tekniğinin sonuçlarına göre öğretmenlerin en çok kullandıkları stratejinin “sözel uyarı”, “sözel olmayan uyarı” ve “I. Tip ceza” olduğu belirlenmiştir. Gözlemlerde öğretmenlerin istenmedik davranışlar

karşısında tepkisel modeli benimsedikleri anlaşılmıştır. Çeşitleme için yapılan görüşmeler sırasında ise öğretmenler en çok kullandıkları stratejinin “II. tip ceza verme” olduğunu belirtmişlerdir. Gözlem sonuçlarına göre, öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları II. tip ceza yönteminin daha çok çocukların saldırgan davranışlarını bastırmaya yönelik olduğu, bazı öğretmenlerin özellikle bu yöntemi belirli çocuklar için her zaman uyguladıkları ve öğretmenlerin bu yöntemi diğer stratejilere göre daha kolay çözüm elde ettikleri için kullandıkları düşünülmektedir. Disiplin sağlamak amacıyla uzun yıllardır kullanılan cezanın eğitimde yeri olmamasına rağmen bütün kültürlerde kullanıldığı ile ilgili araştırma bulguları göz önüne alındığında elde edilen sonuçların doğal olduğu, öğretmenler saldırgan davranışı engelleyerek tekrarlanmasını önlemek için bu yöntemi kullandıkları düşünülmektedir. Öğretmenlerin saldırgan davranışlar karşısında sözel uyarı ve II. tip cezayı sıklıkla kullanmaları Ataman’ın (2003) çalışması ile benzer bulguları göstermektedir. Ataman (2003) sınıftaki iletişim problemlerinin öğretmenden kaynaklanan nedenlerini; öğretmenin yeterli hoşgörüyü sahip olmaması, istedik davranışları ödüllendirmekten çok istenmedik davranışları cezalandırma yoluna gitmesi, istenilen davranışlar için model olamaması, beklentilerini öğrencilerin gelişim seviyelerinin çok üstünde belirlemesi ve onların bireysel özelliklerine önem vermemesi olarak belirtmiştir.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları diğer stratejiler görmezden gelme ve çözüm yolu sunmadır. Çocuğun saldırgan davranışları karşısında tepki vermeme, hiçbir şey olmamış gibi davranma öğretmenlerin kullandığı görmezden gelme yöntemleridir. Bazı durumlarda çocuklar ağlamak, arkadaşlarına vurmak, öğretmenin sözünü sürekli kesmek gibi istenmeyen davranışlar sergileyerek öğretmenlerinin ilgisini çekmeye çalışırlar. Çocukların ilgi çekmek için kullandıkları bu davranışların yerine yeni, kabul gören davranışları öğrenmeleri gerekir. Bu ise öğretmenin bazı istenmeyen davranışları görmezden gelmesini, istedik davranışları ise pekiştirmesini gerektirir (Özgün, 2008). Sınıf ortamında yapılan gözlemler sırasında öğretmenlerin çocukların birbirini şikayet etmelerinden rahatsız oldukları, saldırganlığa maruz kalan çocuk fiziksel olarak zarar görmediği için ilişkisel saldırganlık gösteren çocukların davranışlarını çoğunlukla görmezden geldikleri görülmüştür. Çocukların gösterdikleri fiziksel saldırganlık davranışları öğretmenler tarafından kabul edilemez olarak algılanırken ilişkisel saldırganlık davranışları çoğunlukla görmezden gelinmiştir. Görmezden gelme stratejisinin kullanımının, saldırgan davranışın önem derecesine, davranışı yapana, karşısındaki kişiye, davranışın oluştuğu ortama göre değiştiği şeklinde yorumlanabilir. Görmezden gelme stratejisinin öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılmasının bir diğer nedeni de gözlemcinin sınıf ortamındaki varlığının öğretmeni etkilemiş olması ve saldırgan davranış gösteren çocuğa müdahale etmek yerine onu görmezden gelmenin daha kolay bir çözüm yolu olduğunu düşünmelerinden kaynaklanmış olabilir. Gözlem sonuçlarına göre, bilişsel ikna, çocuğun yerini değiştirme/mola verme, rehberlik sağlama ve I Tip ceza, sorunu anlama okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları diğer stratejiler olmuştur.

Öğretmenler I. tip cezayı kullandıklarında çocuklara kızmış, gözdağı vererek (cezayı hatırlatma) sevdiği şeyden yoksun bırakacağını söylemiştir.

Öğretmenlerin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları diğer stratejiler de yardım alma ve empati olmuştur. Çocukların saldırganlık gibi problem davranışlarının nedenleri ile ilgili okulöncesi, ilk ve ortaöğretimde yapılan araştırmalar incelendiğinde, benzer bulgulara rastlanmış, öğretmenlerin genellikle bu davranışların nedenlerini kendilerinin dışında, çoğunlukla aile ile ilgili faktörlere bağladığı görülmüştür (Akt: Sadık, 2006: 368).

Eğitim ortamında yapılan gözlem süresince öğretmenlerin pek çoğunun, saldırgan davranış ortaya çıkmadan önce herhangi bir önlem almadığı ve saldırgan davranışın sonucuna odaklandıkları belirlenmiştir. Bu süreçte çocukların olumlu davranışları üzerinde durulmamış ve bu davranışların pekiştirilmesi yoluna gidilmemiştir. Saldırgan davranışlar ortaya çıktıktan sonra öğretmenlerin uyguladıkları stratejilerin büyük bir çoğunluğunun saldırgan davranışı anlık olarak ortadan kaldırdığı ancak saldırgan davranışın bir süre sonra yeniden ortaya çıktığı saptanmıştır. Ayrıca saldırgan davranış sonucunda zarar gören çocuğun etkilenme oranı ile öğretmenin gösterdiği tepki doğru orantılı olarak artmıştır. Fiziksel olarak saldırgan davranışın kötü sonuçlar ortaya çıkardığı durumlarda öğretmenler daha fazla sinirlenerek saldırgan davranan çocuğa daha fazla ceza verme eğilimlerinde oldukları belirlenmiştir.

Araştırmada, eğitim ortamında yapılan gözlemler sonucunda elde edilen bulgularla, okul öncesi öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular birlikte incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etmede kullandıkları ve kullanacaklarını belirttikleri stratejilerin pek çoğunun benzerlik gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulardan yola çıkılarak okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejileri ile ilgili şu önerilerde bulunulabilir:

- Okul öncesi öğretmenleri saldırgan davranışlar gösteren çocukları dönem başından itibaren gözlemleyerek, çocukların bu davranışlarını azaltmaya yönelik önlemler alabilirler.
- Öğretmenlerin, okul öncesi eğitim kurumlarında psikolog veya rehberlik ve psikolojik danışma öğretmeni gibi uzmanlarla ortak çalışmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Öğretmenler, saldırgan davranışlarla baş edebilmek için okul aile işbirliğine önem vererek ev ziyaretleri gerçekleştirilebilirler.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin iyi bir model olmalarının yanında, çocukların gelişim özelliklerini çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Günümüzde okul öncesi eğitimde daha demokratik disiplin anlayışına sahip bir program uygulanırken öğretmenlerin otoriter bir tutuma sahip olduklarını görmek program gereklerinin yerine getirilemediğini göstermektedir. Bu nedenle öğretmenlerin belirli

aralıklarla hizmet içi eğitim seminerlerine katılmaları sağlanarak, davranış değiştirme teknikleri konusunda öğretmenler desteklenebilir.

- Öğretmenlere saldırgan davranış gösteren çocuklara nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda doğrudan uygulamaya dönük hizmet içi eğitim seminerleri verilmesi yararlı olabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, D. (2009). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Kullandıkları Davranış Değiştirme Stratejileri*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Akgün, E., Yazar, M., ve Dinçer, Ç. (2011). Okul Öncesi Öğretmenlerin Sınıf İçi Etkinliklerde Kullandıkları Sınıf Yönetimi Stratejilerinin İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1 (3), 1-9.
- Ataman, A. (2003). Sınıfta İletişimde Karşılaşılan Davranış Problemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 251-262.
- Bulut, M. S. ve İflazoğlu, A. (2006). Ana Sınıfı Öğretmenleri İle Öğretmen Adaylarının Sınıfta Karşılaştıkları Problem Davranışlar ve Bu Davranışlara Yönelik Geliştirdikleri Stratejiler: Nitel Bir Çalışma Örneği. *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Geleceği Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 27-30 Haziran İstanbul: Ya - Pa Yayın Pazarlama, 217-242.
- Carpenter, S.L. and McKee-Higgins, E. (1996). Behavior Management in Inclusive Classroom. *Remedial & Special Education*, 17(4), 195-206.
- Celep, C. (2002). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini (2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, B. (2013). Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarıyla İlgili Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 255-269.
- Dobbs, J, Arnold, D. H. & Doctoroff, G. L. (2004). Attention in the Preschool Classroom: The Relationships Among Child Gender, Child Misbehavior, and Types of Teacher Attention. *Early Child Development and Care*, 174 (3), 281-295.
- Erbaş, D. ve Özkan, Yücesoy Ş. (2010). *Problem Davranışları Azaltmada Olumlu Davranışsal Destek Uygulamaları: Aile ve Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (12-15 Ekim 2003). *Öğretmenlerin Sınıf Ortamında Kullandıkları Davranış Değiştirme Stratejileri*. XII. Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya.
- Güven, E. ve Cevher, N. (2005). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 1-22.
- Jones, V. F. and Jones, L. S. (1998), *Comprehensive Classroom Management, Creating Communities of Support and Solving Problems (5. Edition)*, USA: Allyn & Bacon Company.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Baskı), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kısa, D. (2009). *Okulöncesi Öğretmenlerin Altı Yaş Çocukların Sorumluluk Eğitiminde Başvurdukları Disiplin Yöntemlerine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Mees, U. (1990). Constitutive Elements Of The Concept Human Aggression. *Aggressive Behavior*, 16, 285-295.
- Mounts, N. S. (1997). Aggression and Peer Rejected Children. *Human Development and Family Life Bulletin*, 3 (2), 1-3.

- Özgün, Ö. (2008). Sınıfta İstenmeyen Davranışlar, Nedenleri ve Yönetimi. (Editörler: Yaşare Arnas Aktaş ve Fatma Sadık), *Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Patton, M. Q. (1990), *How to Use Qualitative Methods in Evaluation (2. Edition)*, Newbury Park, CA: Sage Publications Ltd.
- Sadık, F. (2003). Okul Öncesi Sınıflarda Gözlenen Problem Davranışlar ve Bu Davranışlarla Baş Etmede Öğretmenlerin Kullandıkları Yöntemler. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13, 88-97.
- Sadık, F. (2006). *Öğrencilerin İstenmeyen Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Edilme Stratejilerinin Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi ve Güvengen Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Öğretmenlerin Baş Etme Stratejilerine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Sadık, F., Doğanay, A. (5-7 Eylül 2007). Güvengen (Atılgan) Disiplin Modeli Temele Alınarak Uygulanan Eğitim Programının Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Davranışlarla baş etme Stratejilerine Etkisi, *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Tokat.
- Turla, A., Şahin, T. F., ve Avcı, N. (2001). Okulöncesi Öğretmenlerinin Fiziksel Şartlar, Program, Yöntem, Teknik, Sınıf ve Davranış Yöntemi Sorunlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Uysal, H., Altun A., ve S., Akgün, E. (2010). Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocukların İstenmeyen Davranışları Karşısında Uyguladıkları Stratejiler. *İlköğretim Online*, 9(3), 971-979.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Altıncı Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SUMMARY

Aggressiveness means an individual's showing harmful behaviors, or the behaviors that have the potential of harming the others, on purpose and without thinking how the other people will feel, which makes the individuals responsible directly or indirectly in an active or passive, open or hidden manner (Mees, 1990). Children being raised in a balanced manner in terms of their behaviors constitute the basis of a spiritually healthy society. However, it is inevitable that children show unwanted behaviors during their developmental stages. In the preschool education process, without any doubt, teachers, who are the implementers of the educational programs, have the most important roles in turning the unwanted behaviors into the desired ones. In this context, the duty of the teacher in this process is to perform the behavior change without being too stringent, using the proper methods and considering the needs of the children. The general purpose of this study is examining the strategies of preschool teachers used in coping with aggressive behaviors. Answers for the following questions have been sought based on the general purpose of the study.

1. What are the strategies used in coping with the aggressive behaviors of the students reported by the preschool teachers?
2. What are the strategies of the preschool teachers used in practice in coping with the aggressive behaviors of the children?

This study has been performed by using the quantitative research method. The strategies used by the preschool teachers in coping with the aggressive behaviors of the students which are observed at schools have been examined. The *Interview and Observation Techniques*, which are among the *Qualitative Research Methods*, have been used together to collect multiple data in this study. The *Teacher Interview Form*, and the teacher Information Form have been used in the interviews with the teachers, and the *Observation Form* has been used in the interviews in the educational areas to collect data. The *Interview Technique* has been used to determine the strategies of the preschool teachers to cope with the aggressive behaviors of the children. The Teacher Interview Form which has been developed by the researcher has been used in determining the strategies of the teachers when they face the aggressive behaviors. The form consisted of four open-ended questions, and were directed towards the sub-purposes of the study. The *Teacher Information Form*, which was developed by the researcher, was used to collect the personal information of the teachers. The *Observation Technique* has been used in the study to determine the strategies of the teachers used in coping with the aggressive behaviors of the children in the educational areas. In accordance with the purpose of the study, the semi-constructed non-participant observation technique, which is one of the common observation techniques, has been used in the study. The observations in this study have been performed by the researcher in the natural environment without any interventions. The data obtained during the observations were recorded with the *Interview Form*. The consistency of the data obtained via the observations and the data obtained via the interviews with the teachers have been examined. In

order to prevent any weaknesses of the study in terms of validity and consistency, the *Observation and Interview Techniques* have been used together and associated with the literature by *Triangulation*.

After the interviews performed with the preschool teachers, the strategies reported by the teachers to be used to cope with aggressive behaviors were determined as *verbal warning, providing guidance, cognitive conviction, providing a solution, giving Type II punishment, empathy, changing the place of the child/having a break, understanding the problem, observation/consolidation, cooperation with the family, and giving Type I punishment*. After the observation performed in the educational areas, the strategies of the teachers in practice (in educational areas) to cope with aggressive behaviors were determined as *verbal warning, giving Type II punishment, ignoring, providing a solution, cognitive conviction, changing the place of the child/having a break, giving Type I punishment, providing guidance, understanding the problem, receiving help and empathy*.

According to the results of the interviews performed with the preschool teachers who are in the universe of the study, it has been observed that the verbal warning strategy, which was reported by the teachers as having been used with the most frequency in coping with the aggressive behaviors had the value of 29.3%. It was observed that the most-frequently-used strategy of the preschool teachers, who were in the study group, to cope with the aggressive behaviors was the *verbal warning strategy* (19.9%). It was observed that these warnings were in the manner of *telling the children that his/her behavior was wrong, telling him/her to apologize, calling the child with his/her name, telling not to do that again, telling not to fight again, telling that s/he did not own all the toys, and telling not to be naughty*.

The findings of this study show similarities with the results of other studies. Güven and Cevher (2005) conducted a study and determined that the preschool teachers focused on the verbal communication to cope with the aggressive behaviors. Sadık (2003) conducted a study to examine the methods used by the teachers to cope with the problematic behaviors in preschool classes and reported after observing the teachers that they were inclined to give orders to the children with a high voice tone such as “*sit down, be quiet, mind your work, do not complain, etc.*” when they faced unwanted behaviors; and that the verbal warning was in the first order among the methods used by the teachers.